

УДК 658:339.56

В. Я. Чевганова,
к. е. н., доцент, завідувач кафедри економіки підприємства та управління персоналом,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

V. Chevhanova,
Ph.D., Associate Professor, Head of Department of Business Economics and HR Poltava National Technical University
named after Yuriy Kondratyuka

STRATEGIC DIRECTIONS OF FOREIGN POLICY OF UKRAINE

Сучасне функціонування світового господарства на ринкових засадах і побудова ринкової економіки в Україні ставлять завдання щодо інтеграції до світової економіки, участі в міжнародному поділі праці. Реалізація стратегічних засад зовнішньоекономічної політики України дають можливість отримати додаткові ресурси, стимули для підвищення ефективності національної економіки, конкурентоспроможності на світовому ринку. Захист національних інтересів за умов посилення науково-технічного прогресу і глобалізації, загострення конкуренції на світовому ринку потребує від уряду України проведення зовнішньої економічної політики, адекватної сучасним вимогам функціонування світового ринку та реальному рівню розвитку національної економіки.

The current functioning of the world economy based on market principles and a market economy in Ukraine are aiming to integrate into the global economy, participation in the international division of labor. Implementation of the strategic principles of foreign policy of Ukraine provide an opportunity to gain additional resources, incentives to improve the efficiency of the national economy's competitiveness in the global market. Protecting national interests by strengthening the conditions of scientific and technological progress and globalization, increased competition in the global market requires the government to Ukraine carrying out foreign economic policy, adequate functioning of the modern requirements of the world market and the real level of national economic development.

*Ключові слова: політика, розвиток, ринок, інтеграція, об'єднання.
Key words: policy, development, market, integration, association.*

ВСТУП

Умовою розв'язання кардинальних проблем внутрішнього розвитку, необхідною складовою зовнішньої стратегії України стало питання про її ставлення до тих або інших міжнародно-економічних об'єднань та коопераційних, інтеграційних процесів. Виходячи з цього особливий інтерес становить оцінка окремих географічних векторів зовнішньоекономічної орієнтації України. Об'єктивні критерії, згідно з якими визначається доцільність або недоцільність участі української держави в міжнародних інтеграційних об'єднаннях, пов'язані з оцінкою того, наскільки така участь відповідає її національним інтересам [1]. Згідно з таким принципом обираються форми міжнародного співробітництва, ступінь інтегрованості країн та темпи зближення між ними, якщо рішення щодо такого зближення було прийнято [2].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної публікації є порівняння позитивного і негативного впливу на соціально-економічний розвиток України від вступу до Європейського Союзу або до Митного союзу в стратегії інтеграції до Євразійського Союзу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Новий статус особливого сусідства, якого набуває Україна зі вступом до ЄС 10 нових членів, у тому числі країн Балтії та наших сусідів — Польщі, Словаччини і Угорщини, та зміна характеру економічних та політичних відносин із новими членами ЄС є вкрай важливими для нашого сусідства [3]. Така подія має свої позитивні та негативні якості.

Позитивним наслідком такого розширення для України є наближення до Європейського співтовариства з високий рівнем життя і соціального захисту населення, розвинутими

інститутами демократії та громадянського суспільства, повага прав людини і громадянина та ін., що вплине на розвиток демократії в нашій державі. В спеціальному документі "Розширена Європа — Сусідні країни: Нова структура відносин з нашими східними та південними сусідами" було зазначено, що Європа зацікавлена в тому, щоб через кордон від неї були передбачувані, стабільні, демократичні, економічно розвинуті. Зокрема передбачається перспектива одержання країнами — сусідами частки на внутрішньому ринку ЄС та сприяння вільному переміщенню товарів, послуг, капіталу і робочої сили [4].

У той же час економічні відносини ЄС, які поширюються на співпрацю України з її новими членами, погіршують наші торговельні можливості, ускладнюють здійснення бізнесових проектів у цих державах, стримують мобільність людських ресурсів [5]. Тобто розширення ЄС створює комплекс проблем для України серед яких основними є економічні, бо вітчизняні виробники не матимуть можливостей для рівної конкурентної боротьби, як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках.

Вплив розширення ЄС на український експорт слід розглядати в двох часових категоріях: короткостроковій та довгостроковій.

У короткостроковій перспективі можна очікувати на певне зменшення обсягів українського експорту до розширеного Євросоюзу [6]. Це пов'язано із зміною митних процедур у нових країнах — членах у зв'язку з уніфікацією цих процедур з правилами ЄС. Крім того, в короткостроковій перспективі негативний вплив на український експорт можуть справити ведення інших санітарних норм, технічних і екологічних бар'єрів. Тож очевидною є необхідність вирівнювання існуючого дисбалансу шляхом підвищення конкурентоспроможності українських товарів і послуг на європейському ринку [1]. Зокрема негативно позначається на українському експорті: денонсація угод про вільну торгівлю між Україною та країнами Балтії; приєднання нових учасників ЄС до системи нетарифних обмежень щодо українського експорту продукції чорної металургії та інших галузей; поширення на нові країни антидемпінгових заходів, які ЄС застосовує до України, та ін.

У довгостроковій перспективі слід врахувати чинники, які справляють позитивний вплив лише після закінчення певного періоду адаптації. Це, перш за все загальне зниження середньозваженого митного тарифу в нових країнах-членах ЄС. Крім того, уніфікація митних та інших торговельних процедур, яке призведе до скорочення українського експорту на початковому етапі, згодом справить позитивний вплив на розвиток торгівлі. Експортерам з України при поставках до ЄС не треба буде двічі проходити різні процедури на декількох кордонах. При цьому наявність загального кордону з Євросоюзом надає широкі можливості для розвитку торговельно-транзитної інфраструктури України, виробництва, орієнтованого на експорт до ЄС.

В цілому для України розширюються можливості подальшої співпраці з одним із найбільш інтеграційних об'єднань світу. Як зазначено в спільній заяві Саміту Україна — ЄС, відзначено продовження тісного співробітництва у сфері зовнішньої політики та безпеки, зокрема з питань регіональної стабільності й врегулювання криз [6]. Було відзначено зростаюче зближення позицій сторін з регіональних та міжнародних питань шляхом регулярних політичних консультацій, приєднання України до зовнішньополітичних позицій ЄС та участь України в зусиллях ЄС із врегулювання криз. Подальший рух України до консолідації демократії, зміцнення верховенства права та поваги до прав людини повинен посилити ці зв'язки та сприяти досягненню нового, якісно вищого рівня відносин з ЄС на основі принципів тісних та привілейованих політичних зв'язків та поглибленої економічної інтеграції.

Розглядати якість співробітництва Україна — ЄС в контексті інтеграційних процесів нашої країни необхідно з використанням міжнародного досвіду, бо подібні процеси у своїй основі спираються на деякі визначальні принципи, передумови, критерії та чинники. Окрім спільної території, країни повинні бути сумірні за рівнем соціально-економічного і політичного розвитку, мати спільні стратегічні та поточні цілі, сприятливу історичну і культурну спадщину, сучасну ринкову, виробничу і соціальну інфраструктуру. Україна відстає в досягненні відповідності копенгагенським критеріям вступу до Євросоюзу, зокрема, в сфері глибина ринкових перетворень, інституціональна спроможність органів влади й управління, правове забезпечення підприємницької діяльності, утвердження громадянського суспільства тощо. Найскладнішою проблемою є великий розрив у рівні виробництва ВВП на душу населення, між середніми показниками по ЄС та Україною. Так, на 1 січня 2014 року приріст реального ВВП зріс на 0% порівняно з 2013 роком і склав 1,44 трлн грн., в розрахунку на душу населення 30 тис. грн., або 3,3 тис. дол., в середньому менше в 5 разів по країнам ЄС [12].

5 лютого 2008 року на своєму засіданні в Женеві генеральна рада Світової організації торгівлі схвалила звіт робочої групи зі вступу України до цієї організації й затвердила протокол приєднання. Проте процес взаємодії України з світовою співдружністю шляхом підписання угоди із СОТ потребує всебічного аналізу реального рівня економічного та науково — технічного розвитку країн, конкурентоспроможності економіки в цілому і її окремих галузей та товарних позицій зокрема для зменшення можливих негативних наслідків цього процесу.

На сьогодні Україна як велика європейська держава з високим економічним потенціалом, яка є учасником багатьох міжнародних організацій має можливість ефективно діяти в системі міжнародної торгівлі, будучи при цьому членом СОТ [8].

До основних позитивних наслідків приєднання України до СОТ як одного з найголовніших етапів інтеграції України до ЄС можна віднести:

1. Підвищення обсягів експорту та поживлення виробництва в певних галузях економіки. Таке підвищення є наслідком зменшення тарифних та нетарифних обмежень для українських товарів на світових ринках, зменшення витрат на транспортування товарів національного походження, враховуючи свободу транзиту товарів територією країн — членів ЄС. При цьому забезпечені кращі умови захисту українських виробників шляхом справедливого вирішення торговельних спорів і відповідно скорочення дискримінаційних заходів, що застосовуються до українських експортерів;
2. Вітчизняні промисловці змушені займатися модернізацією свого виробництва та системи управління, що підвищує рівень його конкурентоздатності.
3. Вітчизняні підприємства є учасниками міжнародної торгівлі на більш стабільних та передбачуваних умовах. У подальшому ці умови сприятимуть збільшенню іноземних інвестицій в економіку держави.
4. Вітчизняні виробники отримують спрощений доступ до європейських ринків товарів, послуг, технологій.
5. Уряд України має можливість використання міжнародних заходів захисту внутрішнього ринку. Застосування антидемпінгових та компенсаційних заходів захисту внутрішнього ринку від субсидованого експорту.
6. Забезпечення передбачуваного розвитку торговельно-економічних стосунків України з країнами Європи і країнами Балтії.
7. Українське податкове законодавство трансформується відповідно до принципів, норм і стандартів СОТ та ЄС,

Таблиця 1. Порівняння переваг членства України у ЄС та СНД

ПЕРЕВАГИ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	ПЕРЕВАГИ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В СВРАЛІЙСЬКОМУ СОЮЗІ
1	2
1. Вихід України на один рівень з провідними країнами Європи та прийняття її до співдружності вільних ринків у економічному та політичному плані держав.	1. Відновлення інфраструктурних взаємозв'язків між країнами, що були створені за часів існування Радянського Союзу.
2. Приєднання до одного з самих відкритих світових ринків, більшого ніж ринки США та Японії.	2. Можливість доступу до спільних ресурсів та філіалів українських компаній у країнах-членах СНД.
3. Вільне проведення торгових операцій на європейському ринку, що змусяє українських товаровиробників підвищувати якість товарів, для забезпечення їхньої конкурентоспроможності.	3. Змога успішно конкурувати з продукцією країн Співдружності за якістю та ціною.
4. Додатковий доступ до європейських економічних і соціальних програм, отримання доступу до європейської системи освіти, охорони здоров'я, ринку праці.	4. Вироблення єдиної промислової політики, що включив, крім іншого, взаємодопомогу і розвиток на взаємні дії всієї коопераційної вілжисин у реальному секторі економіки, у тому числі створенні спільних фізично-промислових груп і спільних (транснаціональних) економічних об'єднань.
5. Ефективний і доступний судовий захист, високі і надійні конституційні гарантії прав і свобод людини та громадянина, дієві і справедливі обмеження соціальної нерівності.	5. Збільшення обсягів зовнішньої торгівлі внаслідок усунення торговельних бар'єрів шляхом ретельного впровадження нормативно-правових положень.
6. Демократія європейського держави – спроможність пересічного громадянина своїми діями впливати на напрям розвитку своєї громади, дієво впливати на розвиток суспільства та держави.	6. Становлення спільного інформаційного простору.
7. Підтримка та відстоювання стратегічних інтересів України з боку провідних країн Європи. Ставши членом європейської спільноти, Україна не буде сприйматись лише як "транзитна територія", через яку проходить трубопровід в Європу.	7. Відновлення елементів спільного військового командування та важкої інфраструктури сил стратегічного призначення.
8. Перед громадянами країни-позачка відкривається велика кількість європейських кордонів та збільшується унікальна можливість відно, без перешкод та принципових "візових контролів" пересуватися Європою.	8. Можливість спільного використання створеного раніше і не розрахованого ще загального виробничо-технологічного та науково-технічного потенціалу, який виявився розділеним на національно-кілооблені частини.
9. Стимулювання внутрішніх політичних, економічних та соціальних реформ усіх сфер суспільного життя від конституційних засад до комунальних тарифів, від системи оподаткування до гарантій приналежності.	9. Гарантії вільного доступу до джерел найважливіших видів сировини, можливість спільних дій, у тому числі у фізичній області, та їх розвідки, розробки та організації раціонального використання.
10. Підвищення рівня доходів населення до європейських стандартів.	10. Економічно взаємовигідне використання транспортної інфраструктури (морських портів, магістральних комунікацій і т.д.) взаєморед-тілїт'ястими, яка необхідна для виходу на зовнішні ринки.
11. Широкі можливості для отримання європейської вищої освіти або підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня громадян України у європейських навчальних закладах.	11. Високий потенціал і ефект спільного виходу на ринки третіх країн, а також координація зусиль по захисту від дискримінаційних дій з боку цих країн і транснаціональних компаній на зовнішніх ринках.
12. Торгівля з ЄС є наскільки додержкою надходження вільно конвертованої валюти, дозволяє обмежувати бар'єр, масштаби якого можуть стати загрозливими.	12. Наявність значних резервів і можливостей коопераційних поставок вихідної сировини, матеріалів, деталей і запасних частин для збереження і розвитку обробних галузей промисловості.
13. Технологічне оновлення українського виробництва.	13. Відносна близькість ринків збуту продукції.
14. Покращення інвестиційного клімату України.	14. Схожість традицій, що історично склалися на території існування СНД.
15. Повніше використання потенціалу України як транзитної держави, що означає збільшення надходжень від експорту транспортних послуг та розвиток відповідних галузей промисловості.	15. Можливість вільно пересуватися і відвідувати родичів, що одночасно створює передумови для розвитку туризму на території України, збільшення надходжень до місцевих бюджетів, прибутків готельно-ресторанного комплексу, створення нових робочих місць.
16. Формування виробничо-комерційних ланцюгів, учасниками яких є фірми та підприємства різних країн.	16. Можливість заповнення ринку новими видами продукції.
17. Можливість отримати знання щодо розробки та реалізації антимонопольної політики та здійснення контролю за конкуренцією в економічній діяльності, регулюванням фінансового ринку, політики в галузі зайнятості тощо.	17. Спрощена процедура відкриття представництва, дочірніх фірм та підприємств на території країн-членів СНД.
18. Формування прозорого середовища виробничо-комерційної діяльності на національному ринку.	18. Співробітництво країн в науково-освітній сфері.
19. Більш раціональний розподіл ресурсів, підвищення ефективності економічних процесів.	19. Розроблення єдиної податкової політики.
20. Можливість впливати на вироблення відповідних рішень і, таким чином, на процеси, що відбуваються на європейському континенті.	

Таблиця 2. Недоліки членства України у Європейському союзі та Євразійському союзу

Переваги членства України у Європейському союзі	Переваги членства України в Євразійському союзу
1. Намагання Європейського правління впливати на політичну ситуацію в Україні.	1. Нерівноправність відносин між країнами СНД, а також претензії РФ на політичне, економічне, інформаційне та соціокультурне домінування.
2. Підвищення цін на комунальні послуги.	2. Політичні протиріччя, що виникли між державами.
3. Швидкий відтік висококваліфікованих кадрів у країни ЄС.	3. Намагання РФ розглянути весь пострадянський простір як зону «легітимних» життєво важливих її інтересів.
4. Використання сировинних ресурсів України в інтересах країн-учасників Європейського союзу.	4. Несумісність вимог РФ щодо координації зовнішньої й економічної політики країн СНД з повним ігноруванням нею інтересів і пріоритетів країн-партнерів.
5. Використання України як «екологічного-смітника».	5. Постійні спроби РФ сформувати в рамках СНД новий військово-політичний блок чи систему колективної безпеки
6. Врахування європейських традицій та нехтування національних інтересів	6. Значні відмінності в національних законодавчих базах та господарських механізмах, що стримували формування в рамках СНД загального ринкового простору
7. Поява на українському ринку якісної продукції, з якою не зможе конкурувати національна продукція.	7. Значне зростання транспортних тарифів, що зробило в ряді випадків економічно недоцільним традиційний товарообмін між країнами
8. Збут на український ринок неякісної продукції харчування	8. Несумісність економічних інтересів держав, а також відсутність механізмів зняття цих протиріч
	9. Відсутність розвитку виробництва через низьку конкурентоздатність продукції інших держав членів СНД

що веде до формування прозорого і стабільного правового поля діяльності платників податків.

Серед негативних наслідків вступу можна виділити:

1. Зменшення тарифних і нетарифних обмежень, які застосовуються в Україні для захисту внутрішнього ринку, з одночасним скороченням державної підтримки для окремих галузей вітчизняної економіки. Внаслідок цього вітчизняні підприємства в багатьох випадках змушені діяти в умовах жорстокої конкуренції.

2. Підвищення залежності національної економіки від стану світової економіки внаслідок лібералізації торговельного режиму України.

Отже, за своєю кількістю та значимістю для України переважають позитивні наслідки приєднання до СОТ. Водночас, слід звернути увагу на те, що в окремих галузях та секторах економіки встановлюються різні співвідношення позитивних та негативних наслідків вступу до СОТ.

Незважаючи на членство України в тих або інших інтеграційних об'єднаннях чи міжнародних організаціях, оздоровлення її економіки потребує докорінної реструктуризації, в ході якої окремі підприємства, а можливо, й галузі, які не є конкурентоспроможними та наукоємними, підлягатимуть ліквідації. Це важкий шлях, який свого часу пройшли багато європейських держав, зокрема такі, як Бельгія, Великобританія, Франція, Німеччина.

Нові перспективи вступу України до Євросоюзу потребують заново оцінити і значення формування Єдиного економічного простору, формування Митного союзу та утворення Євразійського Союзу між країнами України, Білорусії, Росії та Казахстану. Якщо прийняти інтеграцію в ЄС за одну з можливих моделей розвитку людства, то ефективність цієї моделі спільного розвитку вже в інших умовах можна буде визначити через 5—10 років.

На відміну від решти партнерів, Україна серйозно ризикує власною демократичною перспективою і реальним можливостями досягти привабливішого геополітичного майбутнього. Водночас, її національні інтереси, принаймні в їх економічному секторі, значною мірою пов'язані з "близьким зарубіжжям", вони закладені і у формат угоди про формування Єдиного економічного простору з подальшою інтеграцією України до митного союзу.

Прихильники інтеграційного процесу до Митного союзу стверджують, що передбачені в ньому механізми можна буде використовувати як інструмент: відновлення перерваних розпадом СРСР кооперативних зв'язків та пошуків роботи тих галузей промисловості й окремих підприємств, що зупинилися чи потрапили у стагнацію; збереження ринків Росії та інших країн СНД для українських товарів; зміцнення економіки України; забезпечення Україні енергоресурсами Росії та Казахстану; підвищення рівня життя громадян; сприяння вступу України до ЄС.

Вищенаведені інструменти мають свої позитивні та негативні фактори впливу на сучасний стан економіки країни. Процес подолання економічної кризи, що останніми роками прогресує в Україні, та збільшення обсягів виробництва відбувається за рахунок запровадження ринкових механізмів, структурних реформ, технологічному оновленню та модернізації підприємств, а також диверсифікації торгових зв'язків із зовнішнім світом. В цьому процесі важливу роль відіграють і ті старі коопераційні зв'язки, підґрунтям яких була економічна доцільність і які вписуються у вимоги ринкової економіки. Такого роду зв'язки не припинялися, і тому проблеми їх відновлення просто не існує.

Порівняння ринків ЄС і Росії не має на меті поставити під сумнів значення російського ринку для України. Російський ринок досить великий і має важливе значення для України. Йдеться не про ігнорування ринку Росії, а про вибір пріоритетного шляху економічного розвитку України у стратегічному вимірі [11].

Загалом ринки Білорусії, Росії та Казахстану мають головну перевагу, наявність ринку збуту українських товарів і можливість еволюційного розвитку економіки на основі приблизно рівної конкурентоспроможності підприємств. По суті, пропозицією даних держав Україні є надання ринку збуту, котрий швидко росте і за який буде боротися і ЄС [10]. Отже, слід більш широко порівняти переваги входження України до ЄС та співпраці з країнами колишнього Радянського Союзу, у вигляді таблиці 1.

Вибудовуючи національну зовнішньоекономічну стратегію, слід врахувати і той факт, що розширення ЄС супроводжується поглибленням його співпраці з Росією та іншими країнами СНД. З огляду на це потрібно виробити відповідний підхід до форм та меж участі України в реалізації Угоди про формування ЄЕП.

Зважаючи, з одного боку, на складну перспективу інтеграції з ЄС, зумовлену необхідністю тривалої адаптації нових членів у новому для них політико — економічному середовищі. З другого боку, Україна також об'єктивно потребує відповідного часу, аби підготувати достатні умови для досягнення відповідності копенгагенським та маастрихтським критеріям.

Разом із великою кількістю позитивних рис, кожен із вищенаведених варіантів співпраці України має і свої недоліки, що наведені у вигляді таблиці 2.

Реагуючи на проект Угоди формування ЄП, представник Європейської Комісії (Жан — Кристоф Флоре) зазначив, що Брюссель не бачить розбіжності між прагненням України розвивати взаємовідносини з колишніми радянськими республіками і одночасно з Євросоюзом. "...Проте якщо це зближення дійде до митного союзу, тоді Україна має спочатку пересвідчитись, що ця формула узгоджується з її нинішніми довгостроковими угодами з ЄС і взагалі з її європейським прагненням".

У світлі викладеного цілком зрозуміло, що для України верхня межа співпраці з країнами учасниками Митного союзу, а саме Росії, Білорусії та Казахстану — це проста економічна зона вільної торгівлі, режим якої не передбачає ні проведення загальної зовнішньоторговельної і митної політики щодо країн учасників, ні функціонування будь — яких міжнаціональних органів. Режим зони вільної торгівлі повинен відповідати інтересам України, має неодмінно формуватися у відповідності до принципів і правил СОТ.

Європейський інтеграційний курс визначає головні параметри внутрішньої та зовнішньої політики України, його реалізація відображає об'єктивні історичні і соціальні потреби нашого народу — жити в демократичній, економічно розвинутій, соціально облаштованій державі.

Література:

1. Напрями зміцнення зовнішньоекономічної безпеки України за умов інтеграції до ЄС / А.В. Чесноков // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — N 2. — С. 120—126.
2. Інтеграційні перспективи України: Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО. Аналітичне дослідження. — Автор. колектив / Інститут Євро-Атлантичного співробітництва. — К. 2007.
3. Розвиток політичного діалогу між Україною та ЄС. Урядовий портал. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=33046992 (Дата звернення: 02.02.2014)
4. Що дасть Україні вступ до СОТ? / Департамент комунікацій влади та громадськості Секретаріату Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=110906925 (Дата звернення: 07.02.2014)
5. Основні торговельно-економічні події (По країнах перебування торговельно-економічних місій у складі закордонних дипломатичних установ України). Бюлетень Держзовнішінформ. Міністерство економіки України. — К. 2012.
6. Бураковський П.Є. Що має стати пріоритетом торговельної політики України: "Єдиний економічний простір" (ЄП) чи Світова організація торгівлі (СОТ)? / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/1518.html> (Дата звернення: 07.02.2014).
7. Макобрій О.О. Україна в міжнародних організаціях. — К.: Т-во "Знання", Україна 2007. — 24 с.
8. Переваги членства України з ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=81373&cat_id=83539 (Дата звернення: 21.01.2014).

9. Шпакович О. Вступ України до Європейського Союзу: переваги та перспективи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2651> (Дата звернення: 20.01.2014).

10. Проблеми та перспективи участі України у євразійських інтеграційних об'єднаннях [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/Monitor/Monitor1_72/03.html (Дата звернення: 27.02.2014).

11. Єдиний економічний простір чи зона вільної торгівлі: переваги для України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://real-economy.com.ua/publication/117/865.html> (Дата звернення: 25.02.2014).

12. Державна служба України. Основні показники соціально-економічного розвитку України за 2013 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 04.03.2014).

References:

1. Chesnokov, A.V. (2006), "Directions strengthening of foreign security for the integration of Ukraine into the EU", Aktual'ni problemy ekonomiky. vol 2. pp. 120—126.
2. Avtor. kolektyv (2007), "Intehratsijni perspektivyv Ukrainy: Kryterii chlenstva v SOT, YeS ta NATO". Analitichne doslidzhennia, Instytut Yevro-Atlantychnoho spivrobotnytstva. Kyiv, Ukraine.
3. Ministry Portal (2013), The criteria for membership in the WTO, the EU and NATO, available at: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=33046992 (Accessed 02 February 2014)
4. Ministry Portal (2013). What will Ukraine's accession to the WTO, available at: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=110906925 (Accessed 07 February 2014).
5. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2012), Major trade and economic events (the host country trade and economic missions in foreign diplomatic missions of Ukraine), Biuletен Derzhzovnishinform.
6. Institute for Economic Research and Policy Consulting (2007), Burakovskyy P. E. What should be the priority of Ukraine's trade policy "single economic space" (SES) or the World Trade Organization (WTO)?, available at: <http://eu.prostir.ua/library/1518.html> (Accessed 07 February 2014).
7. Makobrij O.O. (2007), Ukraine v mizhnarodnykh orhanizatsiakh Ukraine in international organizations , T-vo "Znannia", Kyiv, Ukraina.
8. Security Service of Ukraine. The benefits of membership for Ukraine and the EU, available at http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=81373&cat_id=83539 (Accessed 21 January 2014).
9. Journal of parliament Veche (2011), "Ukraine's accession to the EU: benefits and perspectives" available at: <http://www.viche.info/journal/2651> (Accessed 20 January 2014).
10. National Institute for Strategic Studies (2011), "Problems and prospects of Ukraine's participation in the Eurasian integration associations" available at: http://old.niss.gov.ua/Monitor/Monitor1_72/03.html (Accessed 27 February 2014).
11. Real economy (2012), Common Economic Area or Free Trade Area: Benefits for Ukraine, available at: <http://real-economy.com.ua/publication/117/865.html> (Accessed 25 February 2014).
12. State Administration of Ukraine (2014), Basic indicators of social and economic development of Ukraine 2013 available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (date of treatment: 03/04/2014).

Стаття надійшла до редакції 07.03.2014 р.